

Razvijanje občutljivosti za družbene različnosti in družbene neenakosti

as.dr. Špela Urh

FSD, teden intenzivnih priprav na prakso 1

19.10.2012

PRED LETOM 1955

Socialno delo lahko opravlja vsak, ki ima vsaj malo posluha ali občutek za delo z ljudmi.

posledice v praksi SD

***zdravorazumska prepričanja
univerzalizem***

(colour

blind)

DANES

Profesionalizacija socialnega dela:

- Teorije in metode SD
- Kodeks etike SD
- Družbeno priznanje SD (pristojnosti in pooblastila, diskrecijska pravica – mandat države)
- Avtoriteta SD (v javnosti, v odnosu do uporabnikov)
- Profesionalna združenja SD

ETIKA SD – SPREJEMANJE RAZLIČNOSTI

»Posameznik, družina in skupina imajo pravico do pomoči ne glede na biološke, osebne, statusne, nacionalne, verske, ideološke in politične razlike. Vse osebe, potrebne socialne ali materialne pomoči, delavke/delavci sprejemajo takšne kot so, pri delu z njimi pa se opirajo na pozitivne dejavnike njihove življenjske situacije.«

(Vir: 3. načelo Kodeksa etičnih načel v socialnem varstvu)

ETIKA SD – NAČELO ANTIDISKRIMINACIJE

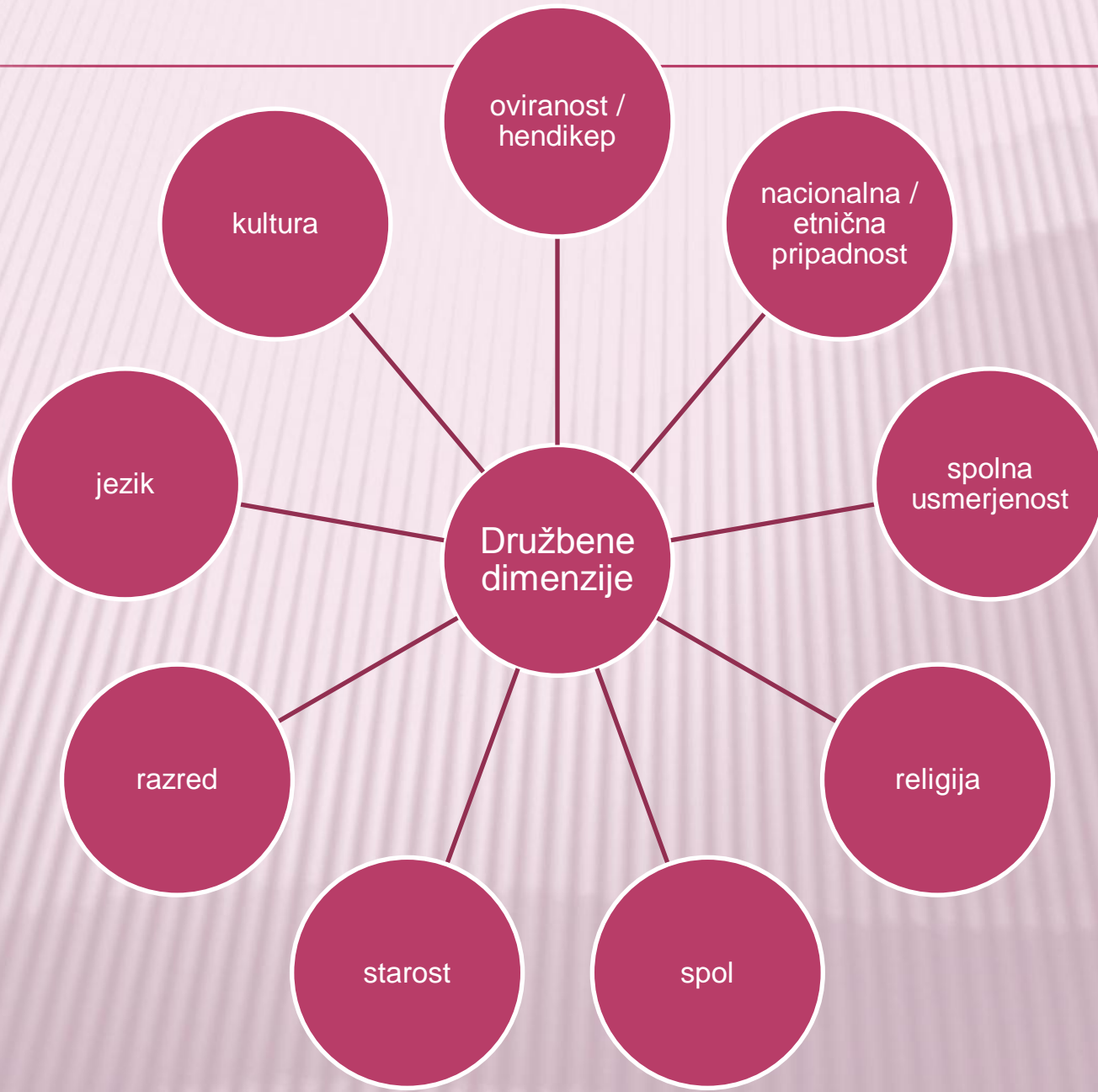
- »Delo socialne delavke/delavca mora biti antidiskriminatorno usmerjeno, kar pomeni:
- da pri svojem delu uporabnikov **ne sme izključevati, omejevati, ali zapostavljati** na podlagi rase, barve kože, spola, narodnostnega ali etničnega porekla, gmotnega in družbenega položaja, življenjskega stila, seksualne, verske ali idejne usmerjenosti, morebitne socialne označenosti, zmanjšanih duševnih oziroma telesnih sposobnosti;
 - da zavrne kakršnokoli sodelovanje v postopkih, ki niso v skladu z načelom iz zgornje alineje;
 - da na kršitve načela iz prve alineje opozarja zlasti svoje koleg(ic)e, vodstvo ustanove, v kateri se to zgodi, po potrebi pa o tem obvesti tudi pristojno ter širšo javnost.«

(Vir: 6. člen Kodeksa etike socialnih delavk in delavcev Slovenije)

ZAKAJ JE V SD POMEMBNA OBČUTLJIVOST ZA RAZLIČNOSTI?

V interakcije z ljudmi ne vstopamo iz nevtralne pozicije:

- ✘ Vpliv osebnostnih lastnosti
- ✘ Vpliv osebnih izkušenj
- ✘ Vpliv kulture, prepričanj, vrednot
- ✘ Vpliv družbenih dejavnikov (spol, starost, družbeni razred, religijsko prepričanje, spolna usmerjenost ...)

PATOLOGIZACIJA

- ✘ Ena osebna okoliščina zaslepi vse ostale značilnosti posameznika
- ✘ Značilnosti, ki v družbi veljajo za odklonske, manjvredne, nevsakdanje, “drugačne” od povprečja
- ✘ Stigmatizacija: nagnjeni k določenim telesnim in duševnim boleznim, patološkem nasilju, manjši inteligentnosti, duševni manjrazvitosti ipd.

»Ideološki model človeka« predstavlja sodobne zahodne družbe. Veljal naj bi za vzor družbenemu napredku modernega sveta (heteroseksualen bel moški, pripadnik krščanski veri, srednjemu ali višjemu družbenemu razredu).

(Vir: Ule 1999: 299)

DISKRIMINACIJE, DRUŽBENE NEENAKOSTI

- ✘ Neizraženi predsodki v glavah – niso nevarni
- ✘ Besede (sovražni govor), dejanja - **diskriminacija**
- ✘ neenaka obravnava na osnovi: spola, starosti, spolne usmerjenosti, nacionalne/etnične pripadnosti, barve kože ...
- ✘ različne oblike diskriminacij: seksizem, rasizem, ageizem, homofobija, ...
- ✘ ni naključno
- ✘ diskriminacijo spodbujajo določene socialne kategorije («rasa», spol, razred, starost, telesna, senzorna ali intelektualna oviranost, spolna usmerjenost idr.)

-
- ✘ diskriminacija je proces, kjer so skupine, ki pripadajo določenim družbenim kategorijam, podvržene **družbeni kategorizaciji** in se znajdejo v **neenakih razmerjih moči**
 - ✘ Posledica diskriminacij: **neprivilegiran položaj, zatiranje**

RAZMISLITE ...

- Ali samo zato, ker je oseba gluha, je pravično do mladostnice, da ne more postati frizerka, če si to želi?
- Ali je do otroka, ki je na invalidskem vozičku, pravično, da gre v zavod, samo zato, ker šola v njegovem okolju, kjer živi, nima dvigala ali klančine?
- Ali je pravično, če ima nekdo izobrazbo za določen poklic, pa ne dobi zaposlitev, ker ima romski priimek?
- Ali je strokovno, če socialna delavka zavrne prošnjo Rominje za preselitev v materinski dom, ker »so imeli nekoč eno Rominjo in so bile z Romi same težave«?

K ČEMU PRISPEVA SOCIALNI DELAVEC, KI NI OBČUTLJIV ZA RAZLIKE?

1. odtujevanje in izključevanje ljudi in ustvarjanje občutkov, da ljudje ne pripadajo v družbo;
2. razvoj občutkov manjvrednosti;
3. ne upošteva in ne spoštuje dejavnikov, ki pomembno zaznamujejo vsakdanja življenja ljudi;
4. prispeva k ustvarjanju problemov oz. k ohranjanju obstoječega stanja.

(Vir: Thompson 2001)

K ČEMU PRISPEVA SOCIALNI DELAVEC, KI JE OBČUTLJIV ZA RAZLIKE?

1. vključevanje, razvijanje občutkov, da ljudje pripadajo;
2. vrednotenost ljudi na osebni ravni;
3. upoštevanje, spoštovanje dejavnikov, ki zaznamujejo vsakdanje življenje ljudi;
4. ustvarjanje rešitev.

“PCS” ANALITIČNI MODEL RAZUMEVANJA DISKRIMINACIJ (THOMPSON 2001)

P – *personal*: osebne misli, občutki, čustva, odnosi, osebna dejanja, predsodki

C – *cultural*: skupni pogledi, razmišljanja, skupna dejanja, javni diskurzi, kulturni humor

...

S – *structural*: zakonodajna, politična določila, institucionalna praksa, družbenopolitične ideologije

RAZMISLITE O LASTNI SOCIALNI IDENTITETI

Pomislite na lastno poreklo v odnosu do pripadnosti spolu, razredu, starosti, nacionalne pripadnosti, religijskega prepričanja, zdravstvenega stanja, materialnega stanja ...

*Kako posamezne dimenzije vplivajo na vaše vsakdanje izkušnje? Kakšne **priložnosti** vam omogočajo? Kakšne **ovire** vam povzročajo?*

Družbena različnost
je eden od virov za družbene neenakosti.

REVŠČINA

- × pomanjkljivost države blaginje
- × ranljive skupine: ženske, pripadniki etničnih manjšin, ljudje z ovirami, stari ...
- × stanje, ki izhaja iz **nizkih prihodkov** ali iz **nezadostnih razpoložljivih dohodkov**
- × dohodek - pokazatelj pomanjkanja

RAZLOGI ZA REVŠČINO

- ✘ izguba dela (človek je reven, ker je brezposeln in nima denarja za preživetje),
- ✘ pomanjkanje ustreznih ukrepov države blaginje (človek je reven, ker so državni socialni prejemki prenizki),
- ✘ gospodarske, politične, rasistične, seksistične in druge oblike neenakosti (preprečujejo, da bi se podpora splošnega mnenja revnim izboljšala)

SOCIALNA IZKLJUČENOST

- × sinonimi: segregacija, marginalizacija, osamitev
- × širši pojem

- × 2 dejavnika:
 1. *družbena odrinjenost oz. izključenost*
 2. *pomanjkanje enakih možnosti* (na različnih področjih)

POVEZAVA MED REVŠČINO IN SOCIALNO IZKLJUČENOSTJO

- ✘ revščina - specifična oblika socialne izključenosti (revni so vedno tudi socialno izključeni)
- ✘ ni nujno, da socialna izključenost rezultira v revščini (ni nujno, da so vse družbene skupine ali vsi njeni pripadniki, ki se soočajo s socialno izključenostjo, tudi revni) (npr. ljudje, ki so istospolno usmerjeni, pripadniki religijske manjšine ...)

POVEZAVA MED REVŠČINO IN SOCIALNO IZKLJUČENOSTJO

- × izguba ali zmanjšanje dohodka vodi v **revščino** (revščina kot statični rezultat)
- × **socialna izključenost** vodi v deprivacijo ljudi (socialna izključenost kot dinamični proces)

LJUDJE, KI TVEGAJO SOCIALNO IZKLJUČENOST

- × ljudje z nelegalnem ali neregularnim statusom,
- × mlade matere,
- × tisti, ki zlorablajo substance,
- × bivši storilci kaznivih dejanj
- × v razmerju do trga zaposlitve tisti, ki imajo manjše spretnosti,
- × ki so soočeni z diskriminacijami,
- × ki skrbijo za druge (bolne, s prizadetostmi);
- × stari ljudje, izolirani, iz vaških okolij, alkoholiki, odvisni od pomoči države (otroci in odrasli s psihosocialnimi problemi, fizično ovirani, duševno prizadeti, zaporniki in bivši zaporniki).

POSLEDICE REVŠČINE IN SOCIALNE IZKLJUČENOST NA LJUDI

- ✘ otroci iz revnih in depriviligiranih okolij imajo slabše izhodiščne možnosti za izobraževanje,
- ✘ slabši učni uspeh
- ✘ večje tveganje za brezposelnosti, večje tveganje za neprimerna stanovanja, večje tveganje za težave na področju fizičnega in duševnega zdravja
- ✘ občutki nemoči, brezperspektivnosti ...
- ✘ prekomerna uporaba alkohola, uporaba drog, ki vodijo do zasvojenosti, odvisnosti

-
- ✘ KULTURA REVŠČINE (revni razvijejo določene vzorce obnašanja, vedenja, ki se prenaša večgeneracijsko)
 - ✘ KULTURA ODVISNOSTI (revni postanejo pasivni prejemniki DSP, nimajo interesa do zaposlitve)
 - ✘ CILKODEPRIVACIJA (obstojnost revščine kljub socialno –blaginjskim ukrepom države, večgeneracijsko)

ODZIVI SD?

- × Kaj je polje SD?
- × Kje je meja SD?
- × S čim se SD ukvarja?
- × Kdaj lahko upravičeno reče *“To ni moje področje delovanja!”*

MEDNARODNA DEFINICIJA SD

Stroka socialnega dela spodbuja socialne spremembe, premagovanje problemov v človeških odnosih in opolnomočenje ter osvoboditev ljudi za to, da se doseže večja blaginja. S praktično uporabo teorij človeškega vedenja in socialnih sistemov socialno delo posreduje tam, kjer ljudje prihajajo v interakcije s svojim okoljem. Temeljni načeli socialnega dela sta načeli človekovih pravic in socialne pravičnosti.

(Globalni standardi ... , 2005: 10)

NAČELA

- ✘ *Spodbujanje vključevanja marginaliziranih, socialno izključenih, razlaščenih, ranljivih in tveganju izpostavljenih skupin ljudi,*
- ✘ *Prepoznavanje in nasprotovanje oviram, neenakosti in nepravilnosti, ki obstajajo v družbi,*
- ✘ *Vzpostavljanje kratkoročnih in dolgoročnih delovnih odnosov s posamezniki, družinami, skupinami, organizacijami, skupnostmi tako, da spodbudimo njihovo blaginjo,*
- ✘ *Pomagati izobraziti ljudi tako, da pridobijo storitve in sredstva v svojih skupnostih,*
- ✘ *Oblikovati in uvajati politike in programe, ki pripomorejo k človekovi blaginji, razvoju, človekovim pravicam ...*
- ✘ *Zavzemanje za (ali skupaj z ljudmi) oblikovanje in izvajanje takih ukrepov in politik, ki so skladni z etičnimi načeli stroke SD,*

NAČELA

- ✘ *Zavzemanje za odpravljanje tistih ukrepov in strukturnih razmer, ki ohranjajo ljudi v marginaliziranih položajih ...*
- ✘ *Delo za zaščito ljudi, ki tega ne zmorejo sami (npr.: otroci in mladostniki, ki potrebujejo skrb, osebe, ki imajo težave v duševnem zdravju...),*
- ✘ *Udeleževanje v družbeni in politični akciji da bi vplivali na socialno politiko in ekonomski razvoj, in uresničevanju sprememb s pomočjo kritičnega mišljenja in delovanja*
- ✘ *Spodbujanje spoštovanja tradicij, kultur, ideologij, prepričanj in religij med različnimi etničnimi skupinami, če ne ogrožajo temeljnih človekovih pravic,*
- ✘ *Načrtovanje, organiziranje, vodenje in upravljanje programov in organizacij, ki so predane kateremu od zgoraj omenjenih namenov.*

2 RAVNI DELOVANJA SD

MIKRO RAVEN: odnosi pomoči
posameznikom, skupinam, družinam,
skupnostim

MAKRO RAVEN: aktivizem, ki se zavzema za
odpravljanje družbenih neenakosti

RAZMISLITE ...

- ✘ Kako lahko kot socialna delavka prispevam k odpravljanju revščine mladih ?
- ✘ Kako lahko prispevam k preseganju socialne izključenosti Romov?
- ✘ Kako lahko prispevam k odpravljanju nenaklonjenega, rasističnega odnosa večine do prosilcev za azil, ki v naši državi veljajo za izkoriščevalce sistema, »lažne migrante«? Kako se lahko soočim z migracijsko politiko, ki jo piše država?
- ✘ Ali se lahko kot socialna delavka borim proti sistemu? Ali ima to kak smisel, učinek?

»En sam socialni delavec sicer ne more spremeniti sistema zatiranja, vendar lahko pomembno prispeva k rešitvi problema. Če to prepričanje ni del njegove strokovne etike, je tudi socialni delavec del problema, ne pa del rešitve.«

(Vir: Thompson, 2001)

MOŽNI ODGOVORI NA VPRAŠANJE ...

Kako naj SD ravnajo za preseganje socialne izključenosti ljudi?

1. Mikro in makro raven delovanja SD
2. Interdisciplinarnost
3. SD – “idealni poklic” (poznavanje okoliščin in razumevanje posledic)

ŠTUDIJ SOCIALNEGA DELA NA FSD

1. letnik:

- × Begunci, priseljenci in etnične manjšine
- × Socialno delo s starimi ljudmi
- × Uporabnikom prilagojeno sporazumevanje

ŠTUDIJ SOCIALNEGA DELA NA FSD

2. letnik

- × Ljudje z ovirami: teorije in metode socialnega dela
- × Družbena neenakost in socialne politike

ŠTUDIJ SOCIALNEGA DELA NA FSD

3. letnik

- × Socialna antropologija
- × SD z Romi
- × Etnografija uživanja dovoljenih in nedovoljenih drog
- × Institucije za stare
- × 6 študijskih smeri (mladi, stari, duševni zdravje, delovno okolje, spol/hendikep/etničnost, psihosocialna podpora in pomoč)

4. letnik

- × Spol in nasilje
- × 6 študijskih smeri